

DOI: 10.7251/GFP1202299S

UDC: 343.211.2

Sudska praksa*Datum prijema rada:*
23. maj 2012.*Datum prihvatanja rada:*
15. juni 2012.**Doc. dr
Slobodan
Stanišić***Fakultet pravnih nauka
Panevropski univerzitet
"Apeiron" Banja Luka*

Načelo zabrane - reformatio in peius

KRIVIČNO PRAVO - NAČELNI STAVOVI

Povređeno je načelo zabrane "reformatio in peius" (član 378. ZKP) u slučaju kada prvostepeni sud na novom glavnom pretresu osudi optuženog po strožem krivičnom zakonu, nakon što je drugostepeni sud, povodom žalbe nadležnog tužioca izjavljene samo zbog odluke o krivičnoj sankciji, po službenoj dužnosti (zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka) ukinuo prvostepenu presudu.

Obrazloženje:

Povod za razmatranje ovog pitanja su nejasnoće odredbe člana 378. ZKP, koje su se pojavile u njenoj primeni.

Zabrana preinačenja na gore (zabrana "reformatio in peius") predstavlja zaštitu okrivljenog od preinačenja prvostepene odluke na njegovu štetu, ako je samo u njegovu korist izjavljen pravni lek. U krivično-procesno pravo ovaj pravni institut je ušao prvenstveno iz razloga pravičnosti, branjen argumentima od okrivljenog, koji nezadovoljan sudskom odlukom ne sme strahovati da li će njegovo obraćanje sudu višeg stepena imati pozitivno dejstvo ili će mu pogoršati položaj, ako viši sud preinači takvu odluku na njegovu štetu. Iako na prvi pogled izgleda logično da se okrivljenom moraju pružiti procesne garancije da u slučaju upotrebe pravnog leka ne pogorša svoj položaj, o ovom pravnom institutu ne postoji jedinstveno mišljenje, kako u pogledu njegovog zakonodavnog konstituisanja, tako i u pogledu obima zaštite koju okrivljenom treba obezbediti.

Mišljenja o ovom pravnom institutu kreću se od onih koji smatraju da je dovoljno samo postojanje žalbe nadležnog tužioca na štetu okrivljenog da bi se presuda mogla izmeniti na njegovu štetu, pa do onih koji smatraju da se ni u jednom delu ožalbena presuda ne može izmeniti, ako u tom pravcu ne postoji žalba ovlašćenog tužioca.

Dosadašnja praksa sudova ukazuje da je prilikom primene člana 378. ZKP u većini slučajeva preovladalo mišljenje da se po žalbi izjavljenoj na štetu optuženog može doneti odluka na njegovu štetu samo u pogledu dela presude koji se žalbom pobija i samo iz razloga iz kojih se pobija.

Različita mišljenja prisutna su i kada je u pitanju primena zabrane "reformatio in peius" na novom glavnom pretresu, posle ukidanja prvostepene presude i donošenja nove presude, kao i u pogledu uticaja žalbe ovlašćenog tužioca na novu presudu.

Prema jednom stanovištu nije povređeno načelo zabrane "reformatio in peius" u slučaju kada prvostepeni sud na novom glavnom pretresu osudi optuženog po strožem krivičnom zakonu nakon što je drugostepeni sud, povodom žalbe nadležnog tužioca izjavljene samo zbog odluke o krivičnoj sankciji, po službenoj dužnosti (zbog bitne povrede

odredaba krivičnog postupka), ukinuo prvostepenu presudu.

Suprotno stanovište je izraženo u dispozitivu načelnog stava.

Radi potpunijeg sagledavanja ovog instituta potrebno je početi od osnova zbog kojih se presuda može pobijati i s tim u vezi od granice ispitivanja presude.

U smislu člana 363. ZKP presuda se može pobijati zbog: bitne povrede odredaba krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, krivične sankcije i dr.

Ako je protiv presude izjavljena žalba, presuda će se ispitati u onom delu u kojem se pobija žalbom, a po službenoj dužnosti (član 376. tač. 1. i 2. ZKP) sud mora ispitati: prvo, da li postoji povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 364. stav 1. tač. 1, 5, 6, 8. do 11, da li je glavni pretres protivno odredbama zakona održan u odsustvu optuženog, a u slučaju obavezne odbrane i u odsustvu njegovog branioca, i drugo, da li je povređen krivični zakon na štetu optuženog (član 365. ZKP).

Kao što se vidi, granice ispitivanja presude su zakonom jasno određene.

Iz zakonske formulacije člana 376. stav 1. ZKP, da drugostepeni sud ispituje presudu u onom delu u kojem se pobija žalbom, proizilazi da se na štetu okrivljenog odluka može izmeniti samo u pogledu dela presude koji se žalbom pobija i to isključivo u onom pravcu u kom se pobija i samo iz onih razloga koji su u žalbi istaknuti. Žalba izjavljena na štetu okrivljenog može imati pravnog dejstva samo u domenu u kojem je izjavljena, pa se i položaj okrivljenog može pogoršati isključivo u tom domenu, a ne i izvan domašaja žalbe. Pri tome, nije od značaja da li je odluka koja se ispituje, doneta u ponovljenom postupku, nakon ukidanja prvostepene presude, niti da li je prvobitna odluka ukinuta po službenoj dužnosti ili usvajanjem žalbe ovlašćenog tužioca.

Prema tome, kada je prvostepeni sud, na novom glavnom pretresu, osudio okrivljenog po stožem krivičnom zakonu nakon što je drugostepeni sud, po službenoj dužnosti povodom žalbe nadležnog tužioca, izjavljene samo zbog odluke o krivičnoj sankciji, ukinuo prvostepenu presudu, povredio je načelo zabrane "reformatio in peius".

U skladu sa iznetim razlozima zajednička sednica donela je načelni stav izražen u dispozitivu.

(Načelni stav br. 16/87 - Zajednička sednica saveznog suda, republičkih i pokrajinskih vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda - 17. i 18. jun 1987. godine)

KRIVIČNO PRAVO - SUDSKE ODLUKE

Član 336. stav 2. u vezi sa članom 332. stav 1. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine

Oštećni koji je u vrijeme nastanka prometne nezgode spavao na putu kada je došlo do njegovog pregaženja i vučenja vozilom po putu ne može se smatrati pješakom, s obzirom da u odredbi člana 9. Tačka 42. Zakona o osnovama sigurnosti prometa na putevima u Bosni i Hercegovini kao pješak nije navedena osoba koja spava (leži) na putu. Samim tim oštećeni se ne može tretirati ni kao učesnik u prometu, već kao prepreka na putu, pa se jedino sa tog saobraćajno-pravnog aspekta može ispitati da li je optuženi u vožnji napravio propuste koji su u uzročnoj vezi sa nastankom prometne nezgode.

Iz obrazloženja:

Prije davanja ključnih odgovora koji bi se odnosili na pitanje da li je saobraćajno-pravnog aspekta optuženi upravljajući sa vozilom uzrokovao ovu saobraćajnu nezgodu, valjalo je ocijeniti da li se u ovom slučaju oštećeni može tretirati kao pješak u prometu u smislu člana 28. Zakona o osnovama sigurnosti prometa na cestama u Bosni i Hercegovini, ili kao prepreka na putu shodno članu 43. stav 1. istog zakona, s obzirom da je u vrijeme nastanka prometne nezgode spavao na kolovozu.

Prema odredbi člana 9. tačka 42. Zakona o osnovama sigurnosti prometa na cestama u Bosni i Hercegovini, pješak je osoba koja sudjeluje u prometu, a ne upravlja vozilom, osoba koja vlastitom snagom gura ili vuče vozilo, ručna kolica, dječije prevozno sredstvo, bicikl, bicikl sa motorom ili pokretna kolica za nemoćne osobe, osoba u pokretnom stolcu za nemoćne osobe koju pokreće vlastitom snagom ili snagom motora, ako se pri tome kreće brzinom čovječijeg hoda, kao i osoba koja klizi klizaljčkama, skijama, saonicama ili se vozi na kotrljajčkama. Iz tako koncipirane zakonske odredbe očigledno proizilazi zaključak, da kao pješak nije definisana osoba koja leži odnosno spava na kolovozu i tako se nalazi u neprirodnom položaju. Stoga se, po mišljenju ovog suda, oštećeni koji je u vrijeme ove prometne nezgode ležao na kolovozu u položaju približno paralelnim sa desnom ivicom kolovoza, kojom prilikom je došlo do njegovog pregaženja i vučenja vozilom kojim je upravljao optuženi, ne može pravno smatrati kao pješak.

Pošto je to tako, onda se u ovom slučaju oštećeni može shodno odredbi člana 43. stav 1. Zakona o osnovama sigurnosti prometa na cestama u Bosni i Hercegovini, tretirati kao prepreka na putu. Da ovakvo pravno shvatanje ima i svoju realnu činjeničnu osnovu vidi se iz navoda vještaka saobraćajne struke E. Dž. koji je naveo, da je prepoznavanje ovakvih prepreka moguće poistovjetiti sa vidljivošću neravnina na kolovozu dimenzija 40x40 cm, koje su pod uvjetima nastanka ove prometne nezgode vidljive sa udaljenosti od oko 20 m ispred vozila. Posljedično tome, ovaj sud je iz činjeničnog supstrata djela ispustio odrednicu, da je oštećeni imao status pješaka u saobraćaju i umjesto toga naveo da je bio prepreka na putu, pa je pitanje postojanja krivičnog djela i to njegove radnje, posljedice i uzročne veze rješavao sa aspekta povrede naprijed pomenutog materijalnopravnog propisa.

Iz svega naprijed izloženog proizilazi, da je optuženi postupio suprotno odredbama člana 174. st. 1. i 2., te člana 43. stav 1. Zakona o osnovama sigurnosti prometa na cestama u Bosni i Hercegovini upravljajući tehnički neispravnim vozilom, sa koeficijentom kočenja 0,4, svjetlima postavljenim previsoko i pneumaticima na točkovima različitog proizvođača, pod utjecajem alkohola sa koncentracijom od 1,95 g/kg krećući se brzinom od 50 km/h usljed alkoholiziranosti brzinu kretanja vozila nije prilagodio stanju vozila i noćnim uvjetima vožnje kako bi vozilo zaustavio pred svakom preprekom koju može predvidjeti, radi čega je došlo do pregaženja i vučenja oštećenog koji je ležao na kolovozu približno paralelno sa desnom ivicom kolovoza i tako prouzrokovao njegovu smrt. Kada se ponašanje optuženog analizira sa tog aspekta onda je jasno da je on napravio određene propuste koji su se svodili na dužnost prilagođavanja brzine kretanja na oko 30 km/h, s obzirom na tehničku neispravnost vozila, stanje kočionog sistema i noćne uvjete vožnje pri kratkim svjetlima koja su bila previsoko postavljena. Na sve ovo ga je obavezivala odredba člana 43. stav 1. naprijed pomenutog zakona prema kojoj je bio dužan brzinu kretanja vozila prilagoditi navedenim uvjetima kako bi vozilo mogao pravovremeno zaustaviti pred svakom preprekom koja se može predvidjeti. Da je optuženi tako postupio, prema navodima vještaka za saobraćaj E. Dž. mogao je vozilo zaustaviti prije zahvatanja oštećenog koji je ležao na kolovozu i predstavljao saobraćajnu prepreku. Dakle, upravljanje sa vozilom podešenom brzinom za optuženog je bila nužna bezbjedonosna radnja koja je takođe podrazumijevala i njegovo potpuno zaustavljanja prije prepreke i takva njegova obaveza je postojala prije nego što je uočio prepreku na putu, a to je bio oštećeni koji je ležao na kolovozu po pravcu kretanja njegovog vozila. Time je uspostavio krivično-pravnu relevantnu uzročnu vezu sa nastankom ove prometne nezgode u kojoj je smrtno stradala jedna osoba, ali se može dodati da je to bilo u interakciji sa njenim postupanjem. Takvi propusti optuženog su uzrokovani upotrebom alkohola, a isti se mogu okarakterisati kao grubo kršenje saobraćajnog propisa o brzini kretanja.

Konačno, kada je u pitanju krivično djelo teško djelo protiv sigurnosti javnog prometa iz člana 336. stav 2. u vezi sa članom 332. stav 1. KZ FBiH ovaj sud zaključuje da je optuženi postupao sa eventualnim umišljajem u odnosu na ugrožavanje bezbjednosti javnog prometa i nastupanje zabranjene posljedice, s obzirom da je pod dejstvom alkohola grubo kršio saobraćajni propis o podešenoj brzini kretanja vozila, na koji način je uzrokovao posljedicu ovog krivičnog djela, dok se tzv. teška posljedica (objektivni uvjeti inkriminacije) može pripisati njegovom nehatu.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 070-0-Kžk-09-000005 od 28.05.2009. godine.)

Član 290. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine

Tužitelj može izmjeniti optužnicu, bez obzira što za takvu procesnu radnju nije imao uporišta u izvedenim dokazima na glavnom pretresu. Za takvu izmjenu tužitelju je dovoljna njegova nova subjektivna ocjena izvedenih dokaza, pa je sud pravilno postupio kada mu je dozvolio izmjenu činjeničnog opisa djela iz podnesene optužnice.

Iz obrazloženja:

U žalbi optuženi ističe, da prvostepeni sud nije trebao dozvoliti tužitelju izmjenu činjeničnog opisa djela iz optužbe, s obzirom da za takvo nešto nije imao uporišta u izvedenim dokazima na glavnom pretresu. Ovim su se otvorila pitanja, da li tužitelj može modificirati činjenični opis djela iz optužbe, a da tome na glavnom pretresu nije predhodila izmjena sadržaja izvedenih dokaza ili se nisu pojavili neki novi dokazi, koji bi zaista ukazivali na potrebu preduzimanja takve procesne radnje. U davanju odgovora na ta pitanja, ovaj sud je mišljenja, da tužitelj ima zakonsko pravo da izvrši izmjenu činjeničnog supstrata djela iz optužbe i to na temelju nove subjektivne ocjene prikupljenih dokaza u istrazi, odnosno izvedenih dokaza na glavnom pretresu. Ovo jasno proizilazi iz zakonskog određenja, prema

kojem tužitelj može na glavnom pretresu izmijeniti optužbu, ako u toku glavnog pretresa nađe da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici. Takva zakonska odredba u tom dijelu je očigledno utemeljena na tome, što činjenični supstrat djela iz optužbe ne predstavlja samo skup objektivnih okolnosti već i zaključaka o njihovom značaju, a koji su zasnovani na slobodnoj subjektivnoj ocjeni tužitelja. Kada se sve ovo uvaži, onda je jasno, da je i u konkretnom slučaju tužitelj imao uporište u naprijed pomenutoj zakonskoj odredbi za izmjenu činjeničnog opisa djela iz optužbe, i to na temelju svoje nove subjektivne ocjene izvedenih dokaza na glavnom pretresu. Dosljedno tome, optuženi u svojoj žalbi neosnovano osporava zakonitost takve procesne radnje tužitelja, pa je prvostepeni sud pravilno postupio kada mu je dozvolio izmjenu činjeničnog opisa djela iz podnesene optužbe.

(Odluka Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj KŽ-550/05 od 22.06.2006. godine)

PREKRŠAJNO PRAVO - ODLUKE

Namera učinioca kao elemenat prekršaja

Kod utvrđivanja namere špeditera da pogrešno označi podatke o robi u uvoznj deklaraciji treba ceniti činjenicu kakve mu je podatke u dokumentima prezentirao uvoznik, koji inače odgovara za dokumentaciju.

Iz obrazloženja:

U sprovedenom postupku, prema oceni veća, nije potpuno utvrđeno činjenično stanje, tako da se sa sigurnošću ne može izvesti zaključak da su okrivljeni odgovorni za prekršaj iz člana 190. stav 1. tačka 2. Carinskog zakona, izvršen na način kako je opisan u izreci osporavanog rešenja, tim pre što prvostepeni organ u obrazloženju rešenja nije dao jasne i uverljive razloge u vezi elemenata prekršaja o kom je reč.

Prekršaj iz člana 190. stav 1. tačka 2. Carinskog zakona čini pravno lice ako u nameri da prouzrokuje plaćanje carine i drugih uvoznih dažbina u manjem iznosu, u uvoznj carinskoj deklaraciji označi drugo poreklo robe, netačnu količinu, vrstu, kakvoću ili vrednost robe ili ne navede svu robu (član 123. st. 1. i 2).

Žaliocima je stavljeno na teret izvršenje navedenog prekršaja, jer je utvrđeno da su postupajući u svojstvu špeditera i kao podnositelac carinske isprave u JCI broj 2496 od 03. 08. 1999. označili netačne vrste robe, navodeći da se radi o pirinču u ljusci, iako se radilo o pirinču poliranom i glaziranom iz drugog tarifnog stava i sa drugom stopom carine.

Međutim, prekršajni organ uopšte ne analizira pravni odnos špeditera i uvoznika, protiv uvoznika koji je odgovoran za dokumentaciju ne vodi nikakav postupak i ne saslušava ga, a kada utvrđuje odgovornost špeditera, odnosno žalilačkog preduzeća, prekršajni organ se ne bavi ovim pitanjem niti navodi iz čega zaključuje da je postojala namera okrivljenog preduzeća da pogrešno označi podatke o robi, tim pre ako prethodno nije utvrđena takva namera kod uvoznika koji odgovara za saglasnost dokumentacije sa stanjem robe, jer ako u vezi sa tim ne postoji odgovornost uvoznika, ne može se samostalno izvesti ni odgovornost špeditera, budući da on postupa po dokumentaciji koju dobije od uvoznika. Pravno je moguće da postoji i jedna i druga odgovornost, dakle i uvoznika i špeditera, ali se odgovornost špeditera ne može pretpostavljati i zanemarivati odgovornost uvoznika, koja je ovde u osnovi primarna i čak nezavisna od odgovornosti špeditera, budući da ako postoje neslaganja o kojima je reč, to mora biti poznato uvozniku koji priprema i sređuje dokumentaciju za uvoz, dok isto stanje ne mora biti poznato i špediteru.

(Savezno veće za prekršaje PŽC broj 320/2000 od 31. 10. 2000)

GRAĐANSKO PRAVO - NAČENI STAVOVI

Odgovornost novoosnovanih osiguravajućih društava za obaveze koje je matično društvo preuzelo prije nego što je to novo društvo osnovano

Povjerioci (osiguranci) po osnovu ugovora o osiguranju imovine i lica i treća lica, kada je u pitanju odgovornost za štetu upotrebom motornih vozila (odgovornost po osnovu osiguranja autoodgovornosti), imaju pravo na actio directa protiv matičnih osiguravajućih društava za ispunjenje obveza koje su matična društva preuzela prije osnivanja novoosnovanih osiguravajućih društava.

Ako je novoosnovano osiguravajuće društvo u trenutku formiranja unijelo cjelokupnu imovinu

ranije filijale matičnog društva i organizovano na osnovama samo ove imovine, postojala bi odgovornost novoosnovanog društva za obaveze koje je matično društvo preuzelo prije njegovog organizovanja ukoliko je imovinski efekat preuzetih obaveza i potraživanja matičnog društva u cjelini realizovan u imovini novonastalog društva.

Ako je novoosnovano osiguravajuće društvo osnovano i na jednom dijelu imovine, čiji je subjekat bilo matično društvo, odgovornost novoosnovanog osiguravajućeg društva za obaveze koje je preuzelo matično društvo prije njegovog organizovanja bila bi ograničena do visine sredstava matičnog društva koje je novoosnovano osiguravajuće društvo unijelo u svoju imovinu. Ako je tužba upravljena samo protiv novoosnovanog osiguravajućeg društva parnični postupak se ima prekinuti, a postupak nastaviti poslije regulisanja imovinskih odnosa između matičnog osiguravajućeg društva i novoosnovanog osiguravajućeg društva.

Obrazloženje:

U dosadašnjoj sudskoj praksi izraženi su različiti pravni stavovi u pogledu odgovornosti novoosnovanih osiguravajućih društava u Republici Srpskoj od filijala matičnih osiguravajućih društava, čija su sjedišta bila van teritorije Republike Srpske, i u pogledu odgovornosti novoosnovanih osiguravajućih društava u Republici Srpskoj koima su pripojeni dijelovi osiguravajućih društava čija su sjedišta takođe bila van teritorije Republike Srpske, za obaveze koje su nastale prije njihovog organizovanja.

Sporni odnosi odnose se na potraživanje osiguranika prema novoosnovanih osiguravajućim društvima u Republici Srpskoj po osnovu ugovora o osiguranju imovine i lica i na potraživanju trećih lica po osnovu obaveznog osiguranja od autoodgovornosti zaključenim sa matičnim osiguravajućim društvom.

Tužbeni zahtjevi upravljani su, prije svega protiv "Krajinaosiguranja" d.d. Banja Luka i SOD "Jahorina" dd Sokolac.

Organizacija za osiguranje imovine i lica "Krajinaosiguranje" dd Banja Luka organizovana je i od Filijale Banja Luka sa sjedištem u Banjoj Luci, koja je ranije bila organizacioni i obračunski dio organizacije za osiguranje "Sarajevo osiguranje" DD Sarajevo, "Krajinaosiguranje" Banja Luka osnovano je odlukom br. 02-521/92 koji su donijeli radnici zaposleni u Filijali Banja Luka na zboru održanom 23.6.1992. godine i kao takvo upisano u sudski registar 25.6.1992. godine po osnovu rješenja registracionog suda u Banjoj Luci br. U/1-2002.92.

Odredbom člana 70. stv. 2. Statuta organizacije za osiguranje "Sarajevo osiguranje" DD Sarajevo donesenim 28.5.1991. godine na sjednici Upravnog odbora društva, je izričito propisano da filijale, koje su u smislu člana 74. ovog statuta organizacioni i obračunski dio društva, nemaju svojstvo pravnog lica i da u pravnom prometu istupaju u ime i za račun društva. Finansijsko polovanje sredstvima društva prema odredbi st. 1. člana 85. Statuta obavlja se preko žiro računa društva. Prema st. 2. ovog člana organizacioni dijelovi društva - filijale ove poslove obavljaju preko dijelova društva otvorenih u sjedištu filijale, kojoe čine sastavni dio računa društva. Filijale, prema članu 74. taka 1-6 Statuta istupaju u pravnom prometu sa sljedećim pravima i obavezama: za ključuju ugovore o osiguranju i naplati premije (tačka 1.); izviđaju, procjenjuju i likvidiraju štete i isplatu osiguranih suma (tačka 2.); ostvaruju regresne zahtjeve (tačka 3.); ugovaraju učešća u finansiranju preventivnih mjera (tačka 4.); plasiraju u i deponuju slobodna sredstva tehničke premije i očuvanje njihove relane vrijednosti (tačka 5.); i organizuju i vode stručno administrativne, pravne, finansijsko-računovodstvene i druge poslove vezane za ostvarivanje djelatnosti društva (tačka 6.).

SOD "Jahorina" dd Sokolac organizovano je na osnovu Odluke osnivačke skupštine Srpskog osiguravajućeg društva sa privremeni sjedištem u Sokocu br. 1/92 od 31.7.1992. godine i kao takvo upisano u sudski registar 11.8.1992. godine po osnovu rješenja registarskog suda u Sarajevu broj U-1-6/92. Odlukom Vlade Republike Srpske br. 05-262/92 od 2.10.1992. godine osiguravajućem društvu "Jahorina" dd Sokolac pripojeni su dijelovi osiguravajućeg društva Osiguranje "Sarajevo" dd Sarajevo, DD za osiguranje "Kopaonik", DD za osiguranje "Dunav". Zajednica za osiguranje imovine i osoba, "Kroacija", Osiguranje i reosiguranje "Novi Sad", DD za osiguranje "Metakop" Valjevo, DD za osiguranje "Lovćen", Srpsko osiguranje "[umadija]", "Novi Sad", "Autosemberija" i "Avala" osiguranje, koj su poslovali na teritoriji Republike Srpske. Prema članu 2. ove odluke Institut za ekonomiku i razvoj Republike Srpske trebao je da izvrši procjenu vrijednosti kapitala koja se na ovaj način unosi u SOD "Jahorina" dd Sokolac. Ova procjena nije izvršena.

Zakonodavstvo Republike Srpske nije regulisalo odgovornost novoosnovanih osiguravajućih društva za obaveze matičnih osiguravajućih društava, čije sjedište je bilo van teritorije Republike Sp-

ske, koje su nastale prije njihovog organizovanja, dakle, dok su filijale i dijelovi ovih matičnih društava, koji su poslovali na teritoriji Republike Srpske, bili u sastavu matičnih osiguravajućih društava. To nije regulisala ni Odluka o organizovanju i radu preduzeća, ustanova i drugih pravnih lica ("Službeni glasnik srpskog naroda u BiH", br. 10/92) - jedini normativni akt iz ove oblasti. Ovom odlukom propisano je da će se dijelovi preduzeća čija sjedišta nisu na teritoriji Srpske Republike BiH, a bila su u složenom i drugom preduzeću, organizovati kao jedinstvena preduzeća, odnosno kao samostalna preduzeća (član 9).

Zakonski propisi Republike Srpske, dakle, nisu uredili postupak organizovanja dijelova društava osiguravajućih društava, čije je sjedište bilo van teritorije Republike Srpske, a nisu utvrdili ni sistem odgovornosti novoosnovanih osiguravajućih društava na teritoriji Republike Srpske za obaveze koje su nastale prije njihovog organizovanja. Zakonodavstvo Republike Srbije i Federacije BiH, a vjerovatno i zakonodavstva drugih republika prethodne Jugoslavije, nisu regulisala pitanje odgovornosti preduzeća koja su osnovana od dijelova preduzeća i drugih pravnih lica čije sjedište je bilo na teritoriji drugih republika za obaveze koje su nastale prije njihovog osnivanja, već samo postupak organizovanja dijelova preduzeća, čije sjedište je bilo na teritoriji drugoj republiki. U tom pravcu Vlada Republike Srbije donijela je Uredbu o organizovanju dijelova preduzeća čije je sjedište na teritoriji Republike BiH, Republike Hrvatske i Republike Slovenije ("Službeni glasnik Republike Srbije" br. 6/92, 51/92) po kojoj je propisao postupak organizovanja preduzeća od dijelova preduzeća i drugih pravnih lica čija su sjedišta bila na teritoriji navedenih republika. Takav postupak propisan je i odredbom Zakona o zabrani raspolaganja imovinom, prenosu sredstava i statusnih promjena pravnih lica na teritoriju Republike BiH ("Službeni list Republike BiH" br. 4/95 i 37/96). Preduzeća organizovana po navedenoj uredbi organizovana su na osnovama imovine koja je u momentu organizovanja bila imovina te poslovne jedinice i morala je biti uredno popisana i sačinjen bilans stanja imovine. Imovina pravnih lica iz drugih republika, prema odredbama Zakona o zabrani raspolaganja imovinom, prenosu sredstava i statusnih promjena pravnih lica na teritoriji Republike BiH privremeno su upisivala u sudski registar kao osnivački ulog opštine, odnosno grada Sarajeva u novoosnovanom preduzeću i sa tom imovinom do zaključenja međudržavnog ugovora o zaštiti imovinskih prava sa određenom državnom imovinom pravnih lica iz drugih republika upravlja opština, odnosno grad Sarajevo.

Gdje treba tražiti izlaz za rješenje spornog pitanja.

Organizovanje novoosnovanih osiguravajućih društava u Republici Srpskoj i od dijelova matičnih društava, čije sjedište je bilo van teritorije Republike Srpske po navedenoj odluci Vlade Republike Srpske nije statusna promena iz člana 187a Zakona o preduzećima ("Službeni list SFRJ", bdr 77/88, 61/90), koji je u vrijeme organizovanja bilo na snazi, jer o tom organizovanju nije odlučilo matično društvo kod kojeg se vrše statusne promjene, a niti je između novoorganizovanih osiguravajućih društava i matičnih društava zaključen ugovor o regulisanju međusobnih odnosa koji su nastali do dana izvršenog organizovanja. Stoga se po ovom osnovu ne može cijeniti odgovornost novoosnovanih osiguravajućih društava na teritoriji Republike Srpske za obaveze koje su preuzela matična osiguravajuća društva prije organizovanja, a time ni prihvatiti stav, izražen u nekim sudskim odlukama, da postoji zakonska solidarna odgovornost novoosnovanih osiguravajućih društava za obaveze matičnih preduzeća koje su nastale prije njihovog organizovanja. Solidarna odgovornost novoosnovanih osiguravajućih društava za obaveze matičnih društava ne može se utemeljiti ni normativnim aktima matičnih društava. Ovi akti (statuti), naime, nisu normirali da dijelovi matičnih preduzeća (filijale) imaju svoju imovinu i pravni subjektivitet, a nisu utvrdili ni njihovu odgovornost za obaveze koje je preuzelo njihovo matično društvo. Prema ovim aktima imovina matičnih društava je jedinstvena i nedjeljiva i subjekt cjelokupne imovine je isključivo matično društvo.

Odgovornost novoosnovanih osiguravajućih društava za obaveze njihovih matičnih društava koje su nastale prije njihovog organizovanja ne može se razriješiti niti primjenom odredbi čl.414-424 Zakona o obligacionim odnosima koje regulišu solidarnu odgovornost dužnika, jer dijelovi matičnih društava u času nastanka ovih obaveza nisu odgovarali solidarno za te obaveze, pa ni ograničeno, a niti po osnovu odredaba ovog zakona kojim se reguliše jemstvo (član 997-1019) jer novoosnovao osiguravajuće društvo po osnovu ugovora o jemstvu nije preuzelo obaveze matičnog preduzeća prema povjericima koje su nastale prije njihovog organizovanja.

Da li se može razriješiti odgovornost novoosnovanih osiguravajućih društava za obaveze matičnih društava koje su nastale prije njihovog organizovanja i koje su preuzela matična društva, pozivom na činjenicu da su novoosnovana društva unijela u svoju imovinu cjelokupnu imovinu poslovne jedinice (filijale) koja je do njihovog organizovanja bila u sastavu matičnog društva ili samo dio te imovine

i na koji način?

Ako su novoosnovana osiguravajuća društva organizovana i na jednom dijelu imovine, čiji je subjekt bilo matično preduzeće, ova činjenica, sama za sebe, ne može biti razlog za zaključak da je novoosnovano društvo odgovorno za obaveze koje je matično društvo preuzelo prije njihovog osnivanja, a niti za zaključak da je novoosnovano društvo pravni sljedbenik matičnog društva, koje još uvijek postoji, odnosno da između njih postoji pravni kontinuitet. Trajan odnos u času nastanka ovih obaveza postojao je, a i sada postoji, samo između povjerilaca i matičnih preduzeća i povjerioci mogu od matičnog društva tužbom tražiti da ispuni svoju obavezu, jer ono nije prestalo da pravno postoji. S toga se ne može prihvatiti niti stav, izražen u nekim sudskim odlukama, da je novoosnovano osiguravajuće društvo pravni sljedbenik matičnog društva i da odgovara za obaveze koje je matično društvo preuzelo prije njihovog osnivanja. Moglo bi se govoriti o ograničenoj odgovornosti novoosnovanog osiguravajućeg društva za ove obaveze do visine sredstava matičnih društava koja su novoosnovana društva unijela u svoju imovinu, ali se na ovaj način ne može razriješiti sporno pitanje u konkretnim predmetima, jer nema nikakvih egzaktnih pokazatelja koja se sve imovina i u kom obimu (postotku) unijela u novoosnovano društvo (nije izvršen popis ove imovine, niti sačinjen bilans stanja imovine, a niti raspoređivanje sredstava, prava i obaveza između ovih pravnih subjekata). U slučaju kakav je ovaj ima mjesta samo prekidu postupka u smislu člana 213. stav 1. tačka 1. Zakona o parničnom postupku ako je tužba upravljena isključivo protiv novoosnovanog osiguravajućeg društva, a prekinuti postupak bi se nastavio nakon regulisanja imovinskih odnosa između matičnih osiguravajućih društava i novoosnovanih osiguravajućih društava.

Odgovornost novoosnovanog društva za obaveze koje je matično društvo preuzelo prije njihovog organizovanja postojala bi samo u slučaju ako je ovo društvo u trenutku formiranja unijelo cjelokupnu imovinu ranije filijale (poslovni prostor, opremu, mašine i novčana sredstva) i organizovano na osnovama samo ove imovine ali i ovdje pod uslovom da je imovinski efekat preuzetih obaveza i potraživanja matičnih društava u cijelosti realizovan u imovini novoosnovane zajednice osiguranja, što je uvijek faktičko pitanje koje se mora raspraviti u postupku uz pomoć svih potrebnih i dostupnih dokaza.

Prema svemu iznesenom pitanje odgovornosti osiguravajućih društava koja su organizovana na teritoriji Republike Srpske, jednim dijelom i od filijala osiguravajućih društava čije je sjedište bilo van teritorije Republike Srpske, za obaveze koje je preuzelo matično preduzeće prije ovog organizovanja i pitanje odgovornosti za ove obaveze koje su preuzela osiguravajuća matična društva čiji su dijelovi pripojeni novoosnovanom osiguravajućem društvu, jednako kao i pitanje njihove odgovornosti za štete koje su nastale upotrebom motornih vozila prije njihovog organizovanja, ne mogu se razriješiti na temelju pozitivnih zakonskih propisa i normativnih akata koja su ova društva donosila. To, međutim, ne znači da je povjeriocima uskraćena sudska zaštita u odnosu na matično društvo. Povjerioci (osigurani) po osnovu ugovora o osiguranju imovine i lica i treća lica koja su pretrpjela štetu upotrebom motornih vozila, kada je u pitanju slučaj osiguranja od odgovornosti, imaju pravo na *actio directa* protiv matičnih osiguravajućih društava na teritoriji Republike Srpske. Ne postoje, naime, nikakve procesne i materijalne smetnje na podnošenje ove tužbe, jer, kako je to ranije rečeno, matično društvo nije prestalo pravno da postoji.

(Načelno pravno shvatanje usvojeno na opštoj sjednici Vrhovnog suda Republike Srpske od 9. novembra 1998. godine)

GRAĐANSKO PRAVO - SUDSKE ODLUKE

Član 173., 174., 177. stav 1., 2. i 3. Zakona o obligacionim odnosima

Vozilo „pauk“ u radu i njegova klizava platforma predstavljaju opasnu stvar, pa je njegov vlasnik odgovoran za štetu po principu objektivne odgovornosti.

Iz obrazloženja:

Nije tačna reviziorna tvrdnja da tuženi za nastalu štetu tužitelju ne odgovara ni po subjektivnoj ni po objektivnoj odgovornosti, jer su nižestepeni sudovi na osnovu utvrđenog činjeničnog stanja s osnovom utvrdili da tuženi za štetu odgovara po principu objektivne odgovornosti tj. po odredbi člana 173. i 174. Zakona o obligacionim odnosima (ZOO), i to kao imalac opasne stvari – specijalnog vozila „pauk“ i nosilac opasne djelatnosti – utovara i istovara vozila koja „Pauk“ prevozi.

Nížestepeni sudovi su utvrdili da je tužitelj povrijeđen dana 22.11.1996. godine kad se prilikom

istovara osobnog vozila marke „Mercedes“ popeo na platformu „pauka“ kako bi sa automobila skinuo sajlju, okliznuo se na ulju i nafti koja je iscurjela iz auta, pao sa platforme i udario glavom o ivičnjak. Tužitelj je tom prilikom kao vozač „pauka“ učestvovao i u utovaru i istovaru vozila, pričvršćivanju vozila na sajlju te otkaćivanju sajle što sve zahtijeva penjanje na platformu „pauka“. Rad pod ovakvim okolnostima može se podvesti pod pojam opasne djelatnosti a „pauk“ u radu i njegova klizava platforma predstavljaju opasnu stvar. Zato tuženi kao njen imalac i djelatnik opasne djelatnosti za štetu nastalu od ove stvari i djelatnosti odgovara po principu objektivne odgovornosti, koje se može osloboditi samo ukoliko dokaže da šteta potiče iz nekog uzroka van stvari, zbog isključive radnje oštećenog ili pak radnje trećeg lica (član 177. stav 1. i 2. ZOO). Ovo tuženi nije dokazao, a odgovornosti se nije uspio osloboditi ni djelimično, jer nije dokazao da je tužitelj makar i djelimično sam odgovoran za štetu (član 177. stav 3. ZOO). Tuženi u reviziji samo paušalno ponavlja prigovore o isključivoj odgovornosti tužitelja ne navodeći u čemu bi se ona sastojala.

(Presuda Vrhovnog suda FBiH broj: 070-0-Rev-06-000939 od 23.08.2007. godine)

Svojina na nepokretnosti - održaj i upis u zemljišnu knjigu

Upis u zemljišnu knjigu ima deklarativni karakter na osnovu utvrđujuće presude o sticanju svojine po osnovu održaja

Član 33. i 37. Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima („Službeni list SFRJ“, br. 6/80)

Po samom zakonu održajem se stiče pravo svojine na nepokretnoj stvari u trenutku kada nastupe one pravne činjenice na koje zakon nadovezuje neposredno sticanje prava svojine, pa upis tako stečene svojine u zemljišne knjige, na osnovu utvrđujuće presude, ima deklarativan a ne konstitutivan karakter.

Iz obrazloženja:

Polazeći od nesporne činjenice da je presudom opštinskog suda P. 1848/84 od 25. decembra 1985. godine, utvrđeno da je tuženi vlasnik spornih parcela na osnovu održaja, pravilno je primenjeno materijalno pravo, odredbe člana 37. Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima kada je tužbeni zahtev tužioca za predaju predmetnih parcela odbijen kao neosnovan.

Neosnovani su navodi revizije da je tužilja jača u pravu, zato što je njeno pravo svojine na predmetnim nepokretnostima upisano u zemljišne knjige. Ovo stoga što je odredbom člana 33. navedenog zakona propisano da se na osnovu pravnog posla svojina na nepokretnim stvarima stiče upisom u javnu knjigu, ili na drugi odgovarajući način određen zakonom (što važi za područja gde ne postoje zemljišne knjige). To znači, da pravni posao predstavlja pravni osnov na osnovu koga se stiče svojina na nepokretnosti upisom u zemljišne knjige tamo gde one postoje, pa stoga upis u zemljišne knjige na osnovu pravnog posla predstavlja konstitutivan način sticanja svojine na nepokretnostima.

Međutim, tamo gde zakonodavac dopušta sticanje svojine po samom zakonu bez upisa u zemljišnu knjigu, upis u zemljišnu knjigu na osnovu utvrđujuće presude je samo deklarativan, jer se svojina u tim slučajevima stiče i pre upisa a na osnovu zakona.

U konkretnom slučaju tuženi je pravo svojine na spornim parcelama stekao po samom zakonu putem održaja, on je postao vlasnik - stekao je svojinu na spornim nepokretnostima ispunjenjem uslova za održaj bez upisa u javnu knjigu, pa navodi revizije o pogrešnoj primeni materijalnog prava nisu osnovani.

(Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. br. 175/88 od 9. februara 1988. godine - Zbirka sudskih odluka, knjiga XIII, XIV i XV, sveska I - III za 1988-1990. godinu, Savezni sud, Beograd, 1994, odluka 137)

UPRAVNO PRAVO - SUDSKE ODLUKE

Član 13. stav 2. alineja 2. Aneksa 4. Zakona o carinskoj politici Bosne i Hercegovine

Nema svojstvo ostalog invalidnog lica, koje je oslobođeno od plaćanja carine pri uvozu putničkog automobila kao ortopedskog ili drugog pomagala, lice kod kojeg je utvrđeno tjelesno oštećenje od najmanje 80% ili više, ako oštećenje u tom procentu nije nastalo kao posljedica pojedinačnih ili zbirnih oštećenja organa za kretanje ili organa u vezi sa njima, potpunog gubitka vida ili oštećenja vida, težeg oblika retardiranosti ili paralize, nego drugih organa tijela samostalno ili u kombinaciji sa prethodnim.

Iz obrazloženja:

Prema odredbama Aneksa 4. član 13. stav 2. alineja druga, Zakona o carinskoj politici Bosne i

Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 21/98 i 10/02) invalidnim licima koja mogu ostvariti pravo na oslobađanje plaćanja carine pri uvozu putničkog automobila kao ortopedskog ili drugog pomagala smatraju se ostala invalidna lica (izuzev ratnih vojnih invalida), ako je rješenjem nadležne komisije za utvrđivanje stepena invalidnosti prema propisima o invalidskom osiguranju utvrđeno tjelesno oštećenje od najmanje 80%, posebno organa za kretanje (donji ekstremiteti, karlica, kralježnica) kao i drugih organa koji dovode do deformacije funkcije donjih ekstremiteta; potpuni gubitak ili oštećenje vida; teži oblik retardiranosti ili paralize. Prema odredbi člana 3. stav 1. tačka 10. alineja b Odluke o postupku ostvarivanja prava na oslobađanje od plaćanja carine pod posebnim uslovima ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 14/01) radi korišćenja carinske olakšice, korisnik olakšice nadležnoj carinarnici uz pismeni zahtjev podnosi rješenje nadležne komisije kojim je utvrđeno tjelesno oštećenje od najmanje 80%, a koje se odnosi na organe za kretanje, organe vida ili teži oblik retardiranosti ili paralize.

Iz navedenih odredbi jasno proizilazi da se tjelesno oštećenje od najmanje 80%, kao uslov za priznavanje prava na oslobađanja od plaćanja carine, odnosi ili na organe za kretanje, ili organe vida ili retardiranost ili paralizu, pa kako iz nalaza i mišljenja stručnog tima u Zenici, Odjeljenja za ocjenjivanje radne sposobnosti u prvom stepenu, Sektora za ocjenjivanje radne sposobnosti, Federalnog zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje Mostar broj A-22/03 od 17.09.2003. godine, proizilazi da se tjelesno oštećenje tužitelja (iako ocijenjeno u ukupnom procentu od 100%) odnosi na organe za kretanje (noge) u procentu od 30%, a ostalo oštećenje na gornje ekstremitete, a ne i na druga propisana oštećenja (organe vida ili teži oblik retardiranosti ili paralize), pa iako je ukupno oštećenje tužitelja 100% ne daje mu pravo na oslobađanje od plaćanja carine pri uvozu putničkog vozila, pa je pravilno postupio prvostepeni organ kada je odbio njegov zahtjev, a i tuženi je pravilno postupio kada je odbio njegovu žalbu izjavljenu protiv prvostepenog rješenja.

Kako ni ostalim navodima tužbe tužitelj ne dovodi u sumnju zakonitost osporenog akta, na osnovu člana 38. stav 2. Zakona o upravnim sporovima, odlučeno je kao u dispozitivu ove presude.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj U-4040/03 od 28.7.2006.godine)